

Projekt obranného výzkumu Česká vojenská normotvorná terminologie*(Zpráva na konferenci 27. 3. 2003)*

V minulém roce jsme dokončili a připravili k vydání první verzi Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku. V tomto slovníku jsou obsaženy termíny z AAP-6, část 5 AAP-6 a 50 souborů z různých odborností Armády České republiky, které jsme získali od zpracovatelů z kateder VA Brno (zhruba 30) a složek Armády České republiky, celkem více jak 50 odborníků. Soubory byly revidovány OdSPT VA, katedrami VVŠ PV Vyškov (specializace pozemního vojska) a VÚ letectva a PVO ve Kbelích (letecké specializace).

Jak jsme postupovali:

Po sjednocení jsme získali celkový soubor, který měl více jak 50 000 termínů a který jsme (v dubnu - červnu) upravovali tak, že jsme především odstraňovali dublety a další české ekvivalenty anglického termínu v různých odbornostech byly vypisovány (kopírovány) na stejný řádek i se záznamem zdroje, odkud pochází. Všechny tyto práce byly prováděny v programu Excell. V této fázi nám velmi pomohl odborník na počítače svob. Mgr. Špaček, který připravil přesné pokyny pro vytváření finální verze slovníku, makra pro zjišťování dublet a také program pro vygenerování Excellu do Wordu (s pomocí ing. Vojkůvky z VUT).

Na finálním sestavování slovníku se podílelo pouze šest zpracovatelů - J. Straka, J. Dvorský, E. Staňková, R. Szlaurová, J. Stodolová, M. Špaček - aby se snáze udržela jednotná forma slovníku.

V červnu pak celý soubor prošli češtináři, kteří odstranili drobnější nedostatky v pravopise, např. psaní čárky v řídící a řídicí, psaní velkých písmen apod.

Protože byl slovník sestavován v programu Excell, následoval proces vygenerování do podoby v programu Word, kdy slovník získal přijatelnou grafickou úpravu. Slovník obsahuje v konečné verzi necelých 33 000 anglických hesel. Samozřejmě českých termínů je obsaženo ve slovníku daleko více (35 000) nejen proto, že jsme nechávali více českých ekvivalentů, ale jeden anglický termín má odlišné české ekvivalenty v různých odbornostech. Je ponecháno (zaznamenáno) i částečně se odlišující znění českých termínů v příbuzných odbornostech a domníváme se, že je na slovníku velmi cenné to, že je zachycen i původ těchto termínů. Na druhé straně zde zůstává určitý prostor pro další sjednocování vojenské terminologie v blízkých specializacích, např. oblast ženijní a muniční, vojenské policie a mírových sil. Jeden příklad: „arming pin“ - žen. pojistka; AAP 6 odjišťovací pojistka; mun. pojistný kolík; prtvzd. dopravní pojistka. Ale toto jsou spíše výjimky.

Na závěr je vložena tabulka s hodnotami v základních druzích vojsk americké a britské armády a jejich ekvivalenty v Armádě České republiky a tabulka s názvy jednotek, kódovací tabulka NATO a některé povely.

Po vytištění ve Wordu byl slovník znovu revidován, tentokrát již v tištěné podobě, což je určitě efektivnější, než když kontrolování probíhá na monitoru počítače. Přes veškerou snahu zpracovatelů a použití makra zůstaly ve slovníku dublety. Jednalo se o slova, která se mohou psát jako dvě slova, přes pomlčku a dohromady - např. take off. Tyto dublety makra nezachytila

kvůli různé formě psaní a zpracovatelé při kontrole také ne, protože jsou v abecedě od sebe vzdálena a často jsou na jiné stránce. Poznámka na okraj tohoto problému: v této oblasti je mnoho nejasností a hlavně nejednotnosti i v originálních anglických textech a slovnících a museli jsme řešit i případy, kdy stejný termín byl jinak psán v AAP-6 a části 5 AAP-6, např. minewatching v AAP-6 a mine watching v ATP-6. Samozřejmě jsme použili psaní dohromady jako jedno slovo, protože jsme zachovali pravopis AAP-6 jako nejdůležitějšího terminologického dokumentu NATO.

V jiných podobných případech jsme vycházeli a aplikovali obecnou tendenci v angličtině: od psaní dvou slov samostatně, přes psaní s pomlčkou k psaní dohromady jako jedno slovo/jeden termín.

V srpnu a září byly všechny opravy zaneseny do finální verze slovníku společně se změnami, které byly udělány v AAP-6 na úrovni terminologického výboru a OOS před vydáním verze AAP-6 roku 2002 a letos jsme vložili změny z verze 2003.

Slovník obsahuje necelých 33 000 anglických hesel z 50 oblastí (odborností) Armády České republiky a podílelo se na něm více jak 50 spolupracovníků, kteří zpracovali soubory nejdůležitější slovní zásoby ze své specializace; a rovněž více jak 50 osob se podílelo na různých formách kontroly a revize slovníku v jednotlivých etapách jeho tvorby. Jmenovitý seznam odborností zastoupených ve slovníku a všichni spolupracovníci jsou uvedeni v předmluvě.

Jestliže vezmeme v úvahu všechny, kteří se podíleli i formou konzultací, přesáhl celkový počet spolupracovníků na projektu značně číslo 100. Mohu konstatovat, že spolupráce se všemi byla dobrá a setkávali jsme se snahou maximálně pomoci a to jak na ÚJP, kde se učitelé podíleli na této práci navzdory svým vysokým pedagogickým úvazkům, tak na ostatních pracovištích. Chtěl bych zmínit, že práce na anglicko-českém vojenském slovníku byly zahájeny za posledních několik desítek let na různých úrovních již několikrát, ale doposud vždy ztroskotaly v důsledku obsáhlosti a náročnosti úkolu a nedostatku ochoty ke spolupráci. Práci jsme se věnovali s maximálním úsilím a jsem proto velmi rád, že se nám tento slovník podařilo dokončit a splnit tak první fázi projektu Terminologie I.

Pravopis použitý ve slovníku vychází z britské normy nebo je zachován pravopis dokumentů NATO, např. fuze z AAP-6, ačkoli britský pravopis je fuse. Pokud se jedná o americký termín nebo pravopis, je to specifikováno v závorce za termínem, stejně tak jako pro daný termín používaná zkratka.

Výrazy, které jsou v závorce, blíže specifikují význam a je možno je vypustit. Výrazy po lomítku představují další možnou variantu výrazu.

Každý anglický termín je uveden v plném znění a u každého českého ekvivalentu je vždy uveden zdroj, odkud pochází.

Velká písmena byla použita v termínech tehdy, jestliže se jednalo o jedinečnou instituci. Ne vždy to bylo možno jednoznačně rozhodnout, a proto bude nutno v jednotlivých případech přihlídnout ke konkrétní situaci, ve které se daný termín použije.

Slovník byl v září odevzdán do tiskárny a vydán v tištěné podobě pro potřeby VA Brno v polovině listopadu 2002. V tištěné podobě má slovník asi 500 stran.

Slovník existuje ve verzi 2002 v programu Excell, je na www.stand.acr, které jsou však přístupné pouze s internetovou verzí minimálně Explorer 5.5. Chtěli jsme také provést do konce roku převedení do podoby programu Multiterm, ale voják základní služby bohužel odešel předčasně do civilu, takže z toho sešlo.

30. 10. 2002 proběhlo oponentní řízení k tomuto projektu a dnes jsem odevzdal pplk. Voyskovi verzi, kde jsou zapracovány některé připomínky a návrhy, které byly vzneseny v rámci oponentního řízení, např. zadekvatnění vojenských hodnotností podle normy STANAG 2116 a Věstníku MO (OR 1-9, OF 1-9) a další doporučení hlavně pplk. Stojana.

Koncem roku 2002 jsme kromě zapracovávání připomínek k anglicko-českému slovníku zahájili práci na převedení tohoto slovníku do verze česko-anglické. I v tomto slovníku jsme chtěli zachovat u každého termínu zdroj odkud pochází, což se v dalším ukázalo jako příčina značných problémů. Nejprve ještě pan svob. Špaček provedl počítačové převedení a pak následovaly dva velmi časově náročné kroky: 1) protože českých ekvivalentů bylo více, tak jsme museli provést rozepisování a nové utřídění podle abecedy a 2) v druhém kroku pak spojování více českých ekvivalentů a dopisování ekvivalentů anglických. Na práci podílelo 8–10 zpracovatelů, proto se musel vždy při každém kroku celý soubor rozdělit a pak opět spojit. Protože při prvním kroku došlo u jednoho zpracovatele k posunu řádků, na což jsme přišli až když jsme zahájili práci na spojování ekvivalentů, museli jsme opravy provádět jednotlivě až do závěrečného již spojeného slovníku.

Zbývá ještě zapracovat změny pro rok 2003 z AAP-6.

V současné době provádíme opravy ve vytištěné formě slovníku a předpokládáme, že by mohl být dokončen do konce června. Slovník obsahuje 35 200 českých hesel a anglických termínů je více, kolem 38 000.

Koncem roku jsme také zahájili práci na sestavování definic. V listopadu proběhla schůzka zpracovatelů jednotlivých souborů z VA Brno (těch, kteří zpracovali základní soubory), kde byli požádáni o další spolupráci a sestavení definic v češtině i angličtině k vybraným nejdůležitějším termínům ze svých odborností. Patnáct zpracovatelů přislíbilo dodat 150–200 definic z každého oboru do poloviny dubna.

V nedávné době jsme odeslali na OVOT žádost o zachování původního termínu dokončení. Návrh projektu (včetně přihlášky) předpokládal plnění až do roku 2005, a proto navrhujeme, aby POV Česká vojenská normotvorná terminologie pokračoval i v roce 2004 a 2005 – bez nároku na finance.

Domníváme se, že projekt je natolik rozsáhlý, že jej není možno do konce roku 2003 dokončit. Náročnost projektu určitě vyžaduje dodržení původního termínu – do konce roku 2005.

Před několika dny však přišlo zamítnutí, takže budeme muset ukončit projekt ve stavu ke konci roku 2003.

V roce 2003 plánujeme:

- ☐ dokončit úpravu verze Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku – 33 000 hesel v programu Excell
- ☐ zpracovat verzi Česko-anglického vojenského terminologického slovníku – 35 000 hesel v programu Excell (elektronické podobě) a připravit ji pro tištěné vydání
- ☐ sestavit a připravit k dalšímu revidování soubor v rozsahu asi 2 500 definic v angličtině a češtině z 15 odborností Armády České republiky.

V roce 2004 a 2005 zamýšlíme:

- ☐ provést revidování souboru v rozsahu asi 2 500 definic v angličtině a češtině z 15 odborností Armády České republiky
- ☐ sestavit a revidovat 8 000 – 10 000 definic v českém jazyce z 30 až 40 specializací Armády České republiky (jiné definice než v AAP-6).

V tomto časovém období bychom dokončili zpracování českých definic k základním termínům z většiny odborností Armády české republiky a splnili záměr projektu, který má název Česká vojenská normotvorná terminologie.

Zpracovaný Anglicko-český vojenský terminologický slovník i jeho česko-anglická verze jistě přispějí ke zlepšení a usnadnění práce s originálními vojenskými materiály v anglickém jazyce. Chtěli bychom zdůraznit, že se jedná o skutečně nově sestavený slovník, kde prakticky každý termín byl získán individuálně a kde rozsah slovníku by měl odrážet výskyt a důležitost termínů v jednotlivých specializacích AČR.

Upravená verze 2003 Anglicko-českého vojenského terminologického slovníku bude od dubna dostupná na výše zmíněné internetové adrese v podobě programu Excell a Česko-anglický vojenský terminologický slovník také ve verzi 2003 bude dostupný od června. I když provedení v Excellu není esteticky nejlepší, program umí rychle a snadno vyhledat jakékoli heslo a práce s ním je velmi snadná a pohodlná. Další jeho výhodou je, že je možno snadno měnit stávající hesla a doplňovat slovník novými termíny.

Slovník obsahuje jistě nepřesnosti a chyby. Je to však první zpracování nového vojenského slovníku a v každém případě je to určitý výchozí dokument, na který bude možno navazovat, který bude možno doplňovat, modernizovat a celkově vylepšovat, aby se stal důležitým dokumentem v Armádě České republiky.

Budeme proto velmi vděční za jakékoli rady, náměty a upozornění. Vaše připomínky můžete posílat na e-mailovou adresu jiri.straka@vabo.cz.

I když v rámci AČR bylo již přistoupeno k celé řadě STANAGů a bylo vydáno množství výkladových slovníků, zkratk a sborníků, které jsou postupně uplatňovány při činnosti jednotek AČR v zahraničních misích a při novelizaci předpisů, nařízení, pomůcek atd., je nutné, aby byly od velitelů kontingentů i nadále soustřeďovány zkušenosti z používání těchto zkratk, STANAGů, SOP, a ty byly předávány na odbor obranné standardizace Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti k zapracování nově získaných zkratk a výrazů do terminologické literatury.

*Mjr. Ing. Karol Suchár
Vojenská terminologie v rámci zahraničních misí jednotek AČR
(z příspěvku na 4. terminologické konferenci na VA Brno, 27. 3. 2003)*